

EUROPEAN COMMISSION - DG Justice

PROJECT: “GEMMA against Violence: Gender based Empowerment of Migrants through a Multiagency Approach”

GEMMA срещу Насилието: Овластяване на жени мигранти и от етнически произход чрез междуинституционален подход

Национален протокол за жертви на насилие основано на пола

България

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. 1. Институционална и контекстуална рамка и социално-културните детерминанти за насилието основано на пола (НОП) в България

1. 2. Изграждане на мрежа и връзка между съответните институции и развитие на междуинституционален подход с цел помагането на жените мигранти и тези от етнически произход, които са жертви на насилие

2.1. Знания и умения на специалистите

2.2. Междуинституционален, личностно ориентиран и транскултурен подход

2.3. Достъп до услуги

2.4. Стратегии за достигане до тези целеви групи

2.5. Етика и безопасност

1. 3. Повишаване на информираността и насърчаването на правата на жените в мигрантските / етнически общности по въпросите свързани с НОП и овластяването на жените и момичетата

3.1. Овластяване

3.2. Подход в общността

3.3. Повишаване на информираността

1. 1. Институционална и контекстуална рамка и социално-културните детерминанти за насилието основано на пола (НОП) в България

Разбираемо е, че НОП - независимо дали е под формата на изолирани действия, или систематични прояви на насилие - не е резултат от един единствен фактор. По – скоро е съвкупност от фактори, които повишават риска от това, мъж да извърши акт на насилие и дадена жена да стане жертва на насилие.

В България, хората работещи в съдебната система не взимат на сериозно задължението си да накажат извършителите на насилие срещу жени когато това се случва в къщи. Полицията също не реагира подобаващо на проблема – още не са намерили правилният подход към проблемите на жените жертви на НОП. От друга страна, жертвите рядко взимат решение да отстояват правата си, заради бавното предприемане на действия и бюрокрацията в агенциите и институциите.

Все още, проблема до голяма степен е табу в много сектори, но след демократичните промени от преди повече от десетилетие, настъпиха промени по отношение на повишаване на информираността на обществото, както и по отношение на желанието да се говори за този феномен. Още повече, не съществува подходяща система от специализирани услуги за жертви на НОП. Липсва както финансова, така и институционална подкрепа. Жените все още се чувстват дискриминирани и неразбрани. В много от обществените сфери проблема е все още неразпознаваем. Някои от социо – културните детерминанти включват:

- Социално - икономическата криза и нейните последствия – фактор, който застрашава физическото оцеляване на отделни лица или семейства и предизвиква духовно обезверяване;
- Бедността – насърчава преживявания за неравнопоставеност, малоценност и социално изключване, което повлиява на взаимоотношенията в семейната и социалната среда и може да ги направи деструктивни спрямо жените с презумцията, че те са по-слаби и не допринасят за финансова стабилност;
- Глобализацията - фактор, който застрашава себerealизацията на личността - човек осъзнава несъвършенството си и по - често изпада в депресия;
- Отчуждението - фактор, който застрашава сплотеността на общността като група и провокира недоверие и несигурност;

- Социалната девалвация - фактор, който застрашава съхраняването на духовната идентичност. Липсата на ценности и ценностна ориентация се отразява предимно регресивно на човешкия род;
- Нормите са правила за поведение на членовете на дадена общност, в т.ч. приемането на насилието, като нормална част от взаимоотношенията между мъжа и жената, определяне „по-низша“ роля на жената;
- Обществени норми, свързани с толерантност към насилие;

- Медиите – информацията и представянето на проблема влияят върху нагласите и възприятията за модели и поведение при межкултурната комуникация;
- Културата - културата и социалното поведение са тясно свързани. Въпреки, че е различно при всеки човек, все пак за някои хора са характерни повече нетолерантност, агресивност и насилие в сравнение с други;
- Поради натурализацията на половете роли, неравенството между половете се приема и не се поставят под въпрос. При този сценарий, насилието от мъже над жени се разбира като нещо, на което мъжете имат право, нещо естествено и легитимно. Фалшивото превъзходство на мъжете над жените води до фалшивата мисъл, че жените са собственост на мъжете; че мъжете имат абсолютен контрол върху женското тяло и че те имат право да извършват насилие върху тях.

1. 2. Изграждане на мрежа и връзка между съответните институции и развитие на междуинституционален подход с цел помогането на жените мигранти и тези от етнически произход, които са жертви на насилие

Агенциите и институциите имащи отношение към проблема трябва да имат споделено разбиране за причините и проявите на насилието основано на пола и да познават в детайли проблема, за да могат да се ориентират по-добре в институционалната си роля за решаването му. Те също така трябва да познават много добре работата на другите институции и специалисти по проблема, за да могат правилно да разпределят взаимните си действия и отговорности.

Трябва да се въведе Национален координационен механизъм (НКМ) за противодействие в това число превенция на НОП и подкрепа на жертвите. В момента в България действа Национален координационен механизъм за подкрепа на деца жертви на насилие. Този механизъм трябва да стане част от областните и общинските стратегии и да има ясен план за прилагането му на местно ниво в това число роли, отговорности, бюджет, стандарти и текущ мониторинг на ефекта.

Представители на местната власт, НПО, полиция, здравни служби, училища, доставчици на социални услуги, лидери от рискови общности да преминават през надграждащи и поддържащи обучения. Професионалисти, работещи по проблема на национално, регионално и местно ниво – социални работници, психолози, полицаи, здравни работници, юристи и др. да се квалифицират непрекъснато и да получават редовни консултации и супервизии в работата си. Нужни са допълнения/корекции в съществуващото законодателство имащо отношение към НОП, за да се овластят институциите и специалистите и да се улеснят механизмите за прилагане на НКМ. Също така би било полезно да съществува официална връзка между различните институции като се подпишат Меморандуми за сътрудничество, както на местно, така и на национално ниво.

2.1. Знания и умения на специалистите

- **Обучителни програми, насочени към повишаване на знанията и уменията на професионалистите за повишаване на информираността, по отношение на:**

- Повишаване компетентността им по отношение спецификите на НОП – причини, форми, проявления, последици, което ще ги насочи и ще им помогне в избора на подходящи интервенции;
- Въвеждане на професионални стандарти и критерии за работа;
- Предоставяне на възможност за развиване на компетентности в конкретната област, а не както до сега да се опитват сами да се ориентират и да действат интуитивно;

Подпомогане на културната компетентност на професионалистите и повишаване на информираността за културните различия и стереотипи;

- Оценка на собствените нагласи и възприятия;
- Взимане в предвид факта, че възприятията ни за другите култури са повлияни от собствения ни мироглед;
- Разбиране, че културният контекст и историческият дискриминационен опит може да доведат до недоверие и недоразумения;
- Разбиране на това какво са традиции и обичаи и какво не са;
- Придобиване на умения за интегриране на знанията за културната динамика в предлаганите услуги;
- Пътеки за пренасочване и координация между различните заинтересовани страни;
- Познания за обхвата на феномена и възможните бариери за достъп до услуги;
- Познания за етническото и мигрантско население, включително основните миграционни тенденции и потоци;
- Използването на единна терминология, основана на международните стандарти;
- Познания за това как да се подобри изграждането на доверие и съпричастност.

2.2 Междуинституционален, личностно ориентиран и транскултурен подход

- **Междуинституционален подход**

По отношение на между институционалния подход, от първостепенна важност е да се повиши доверието между институциите. Основен принцип при този подход трябва да бъде свободното споделяне на информация, обмяната на данни и даването и получаването на обратна връзка по отношение на развитието на случаи. Трябва да съществува механизъм за актуализация и оценка на ниво сътрудничество и взаимодействие. По отношение на НОП трябва да се прилага холистичен подход и да се осъзнае факта, че овладяването на проблема е ангажимент не само на полицията или на социалните служби, а е отговорност на всички нива – на ниво образование, на ниво общност, на ниво семейство, на ниво формални и неформални групи и не на последно място – отговорност от отделния човек.

Междуинституционалният подход също така включва:

- Изграждане на капацитет за пренасочване, ако услугата не се предлага директно;
- Насърчаване на комуникацията между хората участващи в процесите на изработване на политики и тези, които работят на терен;
  - Постоянна комуникация между различните професионалисти;
  - Приемане на общ език в съответствие с конкретни и взаимноприемливи принципи, както и съвместни действия и инструменти.

- **Личностно ориентиран подход**

В основата на прилагането на този подход трябва да стои разбирането, че всеки човек носи ресурс за справяне с проблема. Това означава, че работата на професионалистите с жените трябва да бъде насочена към откриване на скриваните (несъзнателно или принудително) ресурси и силни страни на жената за противодействие и справяне с проблема.

Всичко това трябва да бъде в съответствие с личното пространство и достойнство на

личността, личната информация трябва да се пази сигурно и винаги да се получава информирано съгласие. Опазването на строга конфиденциалност е от изключителна важност.

Личностно-ориентирания подход трябва да се прилага и спрямо онези, които са склонни да упражняват НОП с цел откриване на техните ресурси за овладяване на насилническото и унижаващо поведение. Ако се работи само с жертвите, а не се работи с извършителите всичко се обезсмисля.

- Транскултурен подход

Първото условие, за да се прилага транскултурен подход от страна на институции – държавни и НПО, доставчици на услуги, е те да имат достатъчно информация и знания за ролята на жената, отношенията между половете, ценности, норми и практики в различните култури, тъй като днешните общества се характеризират с културно разнообразие и етнически различия. Без тези знания няма как да се прилага транскултурен подход. Тоест, необходимост от „културна компетентност“, което означава изграждане на капацитет за разбиране, разпознаване, оценяване, уважаване и ефективна работа с личности, които имат различен културен произход. Ефективната работа сред различни култури изисква компетентни хора и организации за намиране на ефективни начини за комуникация (устно, писмено и чрез други форми на междуличностно общуване) и за прилагане на подходящи програми за/с хора от други култури.

Второто условие, което произхожда от първото е, че освен знание и информация институциите и работещите в тях специалисти трябва да имат нагласа да прилагат транскултурен подход в работата си.

Трето условие е – да има въведени стандарти на работа, които да изискват прилагане на транскултурен подход от специалистите и в случай, че те не го правят да има механизми за контрол и санкциониране.

Транскултурният подход също изисква:

- Наличие на специалисти със съответните межкултурни и езикови умения;
- Насърчаване на използването на услуги на преводачи/ културни медиатори във всички сектори и услуги, както и предоставянето на писмена и устна информация, която да е налична на различни езици;
- Да може да се разчита на надеждни и квалифицирани културни медиатори (преводачи), избягвайки да се ползват членове на семейството, или приятели, които да запълват езиковата пропаст.

2.3. Достъп до услуги

По отношение на подобрения в достъпа до услуги:

- Да се осигури достатъчно информация, чрез провеждане на публични събития, кампании, медийни презентации;
- Информационните материали да бъдат разработени на достъпен и ясен език и изчистени от неясни и стряскащи професионални термини;
- Разработените механизми за сътрудничество и взаимодействие трябва да имат и финансови измерения;
- Да се осигури безплатна телефонна линия за подаване на сигнали. Всеки доставчик на услуги или институции работещи по проблема трябва да имат по една такава безплатна телефонна линия;
- Да се предвидят финансови средства за обезпечаване придвижването на жените до мястото, където могат да получат помощ;
- Социални работници и медиатори да провеждат регулярни информационни срещи в рискови общности;
- Да се гарантира дискретност и конфиденциалност за жертвите, които търсят помощ.

2.4. Стратегии за достигане до тези целеви групи

Стратегиите за достигане до целевите групи включват:

- Използването на помощта на местните формални и неформални лидери в общността;
- Изработването на комуникационна стратегия и ясен план (с време и отговорности), а не да се действа спорадично, от време на време;
- Осигуряването на мобилни услуги и консултации за уязвимите групи;
- Търсенето на помощ от други институции работещи с тези общности извън проблема и да се работи в координация с тях;

- „Рекламирането“ на услугите, чрез материали преведени на различни езици, он - лайн платформи и други медии.

2.5. Етика и безопасност

Осигуряването на етика и безопасност включва:

- Професионалистите да се обучават по въпроси свързани с етични професионални норми;
- Да се създаде „Етичен кодекс“ за работещи с жертви на НОП;
- Да се осигури възможност за безпроблемно подаване на жалби и сигнали от клиентите на услугите;
- Да се разработят стандартни оперативни процедури с цел проследяване на етапите на реакция и отговор от страна на институции и доставчици на услуги;
- Услугите да се предоставят на подходящо място, в което безопасността и сигурността на клиентите да бъде гарантирано;
- Да се работи в условия на конфиденциалност;

- Информацията да бъде съхранявана сигурно;
- Да има своевременен отговор от страна на доставчиците на услуги към молбите за помощ на жените;
- Да има приюти на тайни места, до които жертвите да имат денонощен достъп, в които персонала също така да може да работи и с деца;
- Да се осъзнава и уважава личното време на жените, както и правото им на избор, или решението им да се оттеглят.
- Да се гарантира, че към жертвата се отнасят с уважение и проявяване на чувствителност към културните ѝ ценности, норми и убеждения.

1. 3. Повишаване на информираността и насърчаването на правата на жените в мигрантските / етнически общности по въпросите свързани с НОП и овластяването на жените и момичетата

3.1. Овластяване

Овластяването е включване на самите жертви в процесите на взимане на решения и избора на подходи за интервенция. То също така включва множество дейности като предприемане на специфични мерки, провеждане на различни обучения и програми. Всичко това трябва да следва предварително подготвена и много добре разработена логическа рамка и последователност.

Обучителните групи би трябвало да са от „отворен“ характер, а самите обучения

трябва да целят повишаване компетентността на жените за адекватна самооценка, за разкриване и разгръщане на вътрешни ресурси за справяне, за придобиване на адекватни поведенчески модели, за развиване на умения за правене на лични житейски планове и социална интеграция. Овластяването също така включва:

- Насърчаване на решителността чрез осигуряване на финансова независимост, независим живот и заетост;
- Създаване на групи за спомощ, където има място за споделяне на личните истории;
- Инициране и развиване на поведенчески модели и насърчаване на взимане на емоционално зрели решения за справяне с проблемни ситуации и конфликти;
- Подкрепа за инициативи на жените и насърчаване на осъществяването на културни дейности;
- Обучение в езика на приемащата страна, законни права и налични услуги;

Специфични образователни програми за НОП, предназначени за мъже, осигуряващи знания за равенството между половете, насилието и тяхната роля в проблема.

3.2. Подход в общността

Говорейки за подход в общността, трябва да се вземе в предвид:

- Подхода за „широко включване“, който изисква включване на всички – отделния човек, семейството или групата в която живее;
- Подход на уважение и зачитане на личното достойнство и свободния избор на хората;
- Индивидуален подход;
- Работа със и във общността;
- Холистичен подход;
- Мултидисциплинарен подход – тоест с общността да работят различни видове специалисти – социални работници, психолози, учители, здравни работници, юристи, полицаи;
- Обучения на членове на общността за развиване на проектни идеи, разрешаване на проблеми, надграждане на капацитета;
- Насърчаване обмяната на добри практики с други подобни групи;
- Оказване на подкрепа на лидери в общността в заемането на ключови позиции в обществото, за да продължат да работят в интересите на тяхните общности;

- Включването на жени в дейности, които им биха били интересни.

3.3. Повишаване на информираността

За по – добро повишаване на информираността са необходими:

- Редовни информационни кампании в рисковите общности;
- Разпространяване на подходящи информационни материали;
- Редовни медийни излъчвания;
- Провеждане на публични събития с подходяща тематика, имаща отношение към НОП – хепанинги, честване на деня на ненасилие, честване деня на майката/жената;
- Специализирани обучения в училищата;
- Включване на доброволци в работата;
- Включване на фасилитатори, ключови членове на общността и хора, които говорят същият език, или медиатори;
- Предлагане на програми за насърчаване на дискусии относно различните очаквания по отношение на половите роли.